

J. N. D. O. M.

Dissertatio Historica

De

*Paroecia Alandie Lemland,
Eique Annexa Lumparland,*

Cujus Partem Priorem

Consensu Ampliss. Facult. Philos. in Reg. Acad. Aboënsi,

Præside

Mag. JOHANNE BILMARK,

Histor. ac Philos. Pract. Professore Reg. & Ord.

Publice examinandam proponit

DANTELL FERDINANDUS

MÄLLEN,

Alumnus Regius, Alandus,

In Auditorio Majori die XXV Februarii

Anni R. S. MDCCXCII,

Horis ante meridiem confvetis.

ABOÆ, Typis FRENCKELLIANIS.

Viro PERCELEBRI,
D:no Mug. ISAACO NORDBERG,
Ad Scholam Cathedralem Aboensem
LECTORI dexterimo,
BENEFATORI HONORATISSIMO,

Cum post Patris mei carissimi obitum, eheu! præproperum, spes salutis meæ collapsa videbatur, DIVINÆ placuit Providentiæ Te, Percelebris Domine Lector, excitare, qui curam institutionis meæ ageres perbenignam. Ad lectiones Tuas non solum liberum mihi concessisti aditum, sed multis insuper me ornasti beneficiis; pro quibus quum debitas Tibi referre nequeam grates, digneris tamen, enixe oro, in tesseram pietatis nunquam intermorituræ præsentem meam, quam cernuus Tibi offero, suscipere dissertationem, parique in posteruni me amplecti benevolentia. Nullus omnino dubito, quin pro Tua humanitate hanc dederis veniam

Percelebris Nominis Tui

humillimo cultori
DANIELI FERD. MALLÉN.

PRÆFATIO.

Sicut ad officium cuiuslibet pertinet Nationis, accuratam & terræ & incolarum suorum sibi acquirere cognitionem, sine qua ad conditionem suam meliorem reddendam parum omnino proficiet; ita etiam civibus, illis præsertim, qui in litterarum campo defudant, incumbit, Nationi suæ auxiliatrices in hoc negotio præbere manus. Hoc certe motivo, quod prolixus in natale solum amor mihi suggestit, meum ita inflammari sensi pectus, ut specimen Academicum editurus, parœciam Alandiæ *Lemland*, in qua nascendi sors mihi contigit, potissimum describerem. Quod tamen dum molior opus, præsumo non paucos futuros, qui existiment, parœciam hanc, ut valde exiguum, & insignibus quibusdam monumentis fere destitutam, vix mereri, ut in eadem illustranda studium & operam collocem; quorum ego haud difficerter cedens rationibus, conclusioni tamen hinc elicite eo minus assentior, quod probe sciām, locorum indolem nec ex eorum amplitudine, nec ex rerum memorabilium, quæ in eis forte contigerunt, numero

A

esse

esse totam censendam. Non multa quidem, nullam licet indagandi curam intermisericorditer, colligere potui rerum spicilegia, digna, quae curiosis propinentur Lectoribus; sperare tamen ausim, æquos rerum patiarum æstimatorum schedulam hanc, ceu insulam, non fore rejecturos. Sed ex hoc præfatiunculae diverticulo ad ipsum institutum me nunc accingo.

§. I.

Sita est parœcia *LEMLAND*, de qua ut speciatim primum agam, ordinis postulat ratio, juxta recentissimam Alandæ mappam *Geographicam*, quæ Holmiae An. 1789 nitidissime impressa prodiit, inter latitudinis borealis gradum 60° & $60^{\circ} 6'$, atque inter longitudinis $37^{\circ} 39'$ & $37^{\circ} 50'$, computatione scilicet facta a primo meridiano in Insula Canariæ Ferrœensi constituto; quæ quidem amplissimæ mensuræ ad medias reductæ, ostendunt, aream parœciæ Lemland esse tres quadrantes milliaris quadratici Svecani, seu intra eam 17000 jugera (*Tunneland*) circiter esse numeranda. Separatur nostra parœcia ab eidem vicina, Jomala nuncupata, per fretum *Oeninge* & torrentem *Lemlandsström* dictum, nec non ab eidem annexa *Lumparland* per fretum *Lumparsund*; cæterum aquis Maris Baltici, infidis heic scopulis ac brevibus passim scatentis, undeque cingitur. Stipant præterea nostram parœciam plures, sed exiguæ insulæ, quærum

rum nonnullæ certis parent prædiis, aliæ parœcis sunt communes, junctimque sumtæ speciem cycladum mentiuntur, quarum quæ incolis carent, armentis ac pecoribus grata & copiosa præbent pascua.

§. II.

Rationem nominis, quo parœcia *Lemland* distinguitur, eo difficilius, quod ingenue profiteri non dubito, adsequor, quod in scriptis Auctorum, qui de rebus commentati sunt Alandicis, utut ex æqua aestimatione perquam sagacium, nulla hac in parte occurrant tentamina Etymologica. Nostros consului ruricolas, in quorum simplicitate sœpe multa promicat ingenuitas; hi autem eam fovent opinionem, quod quum intra nostram parœciam ad pagum *Lembothe* nunc dictum reperiatur fons soterius *Boda* nuncupatus, cuius aquæ haustu non pauci, quorum membra gravibus adfecta fuerunt morbis, sanati perhibentur, fons hic ex membrorum curatione *Lembota* primo, contracte deinceps *Boda* appellatus, unde præsumunt, priorem syllabam *Lem* nostræ appositam terræ, occasionem nominis parœciæ *Lemland* dedisse. Sed dissimulare non possum, quin varia sint momenta, hanc etymologiam minus probabilem reddentia. Nisi enim omnia me fallunt, prius & innotuit & cognominata fuit insula *Lemland*, quam fontis, quem suo gerit sinu, effectus explorari potuit; deinde nullo ad nostram memoriam superstite indicio constat, fontem istum o-

im dictum fuisse *Lembotha*, sed simpliciter *Boda* esse nuncupatum, unde sequitur, parœciam nostram, admissa hypothesi quod ex hoc fonte suum fortita sit nomen, non *Lemland*, sed *Bod-land* appellari debuisse. Enimvero licet pro obscuris Lemland natalibus erundis nihil præter conjecturas, quarum valorem aliorum submitto judicio, adferre possim; dabitur tamen mihi, ut spero, venia, si in re ambigua ingenio non-nihil indulgeam. Ex situ parœciæ, quem in antecedente delineavi paragrapho, patet, insulam Lemland multis cinctam esse scopulis; ad quos, quum antiquissimis temporibus, quibus pauca suppetebant navigationis feliciter instituendæ adminicula, multi facerent naufragium, ingens quoque ad hæc littora iterum iterumque colligebatur diffracturum tabularum congeries. Quum igitur minor tabula tam veteri lingua Gothica, quam in quibusdam Svetiaæ provinciis etiamnum dicatur *Låmm*, seu ad genium lingvæ Alandorum *Lem*; probabilitate non vacat, parœciam nostram ex isto etymo nuncupatam fuisse *Lemland*. Fas autem est, ut meis optionem relinquam Lectoribus, aliam proinde annexam appellationis rationem. Supicari igitur licet, insulam nostram continent, ut dicitur, Alandiæ olim adhæsisse, postea autem vel per terræ motum, vel per irruentium aquarum violenteriam a parœcia Jomala fuisse separatam, proindeque nostram parœciam fuisse dictam *Låmnadt-land*, contracte Lemland, seu *terram avulsam*. Si autem nec hæc

hæc sibi constet etymologia, in alia quadam eruenda eo minus laborabo, quod sciam, in provinciis, etiam extra patriam quam plurimis occurrere locorum nomina, a *Lem* incipientia, sed quorum rationes genuinas ne sagacissimus quidem adsequetur Oedipus.

§. III.

Quod ad naturalem parœciæ Lemlandensis indolem attinet, breviter observo, quod sicut eadem est pars Aländiæ maxime meridionalis, eamque mare undique alluit; ita clima ejusdem sit minus asperum, solum tempestivum, & quamvis arenosum, attamen tantum non ubivis fertile. Amœnitatem vero terræ adaugent eum luci passim obvii, tum frondosæ silvæ, modicæ quidem amplitudinis, sed quæ necessariis incolarum usibus, ut hactenus, ita in posterum sufficient, præsertim si prudentius ac parcus, quam in re fieri solet communi, cæduis uterentur. Luxuriant quoque campi perplurimis Floræ dotibus, per Scandinaviam non tantum vulgaribus, sed aliis etiam inter rariores haberi solitis, ad quam classem referuntur *Crataegus* (Oxel), *Salix* (Jälster), *Hippophæ* (Hafstorn), *Taxus* (Ideträ), *Acer Platanoides* (Lönn), *Fraxinus* (Afk), *Ulmus* (Aim), *Quercus* (Ek), *Opulus* (Ol-vonträ) aliiæque, sed quibus ulterius recensendis supersetdeo, ne falcem in alienam immisisse videar messem (a). Occurrunt denique in nostra parœcia mon-

tes ad pagos Hellestorp, Söderby, Bistorp, &c. in quibus vero nihil haec tenus detectum, quod curiositatem scrutatoris moraretur, aut spem lucri faceret.

(a) Si quis scire desideret præcipua, quæ Alandia solum subministrat, producta naturalia, suæ quodammodo satisfactum inveniet curiositati per Cl. TÆRNSTRÖMI *dissert. de Alandia, maris Baltici insula, part Posterior. Upsaliæ An. 1745* editam.

§. IV.

Scopulos quoque Lemlandenses, quantumvis asperos & incomitos, in publicum usum humana convertit industria. Certissimis enim constat documentis, inde ab antiquiori ævo tres turres in exstantioribus salebroſi hujus maris rupibus fuisse aedificatas, quas nimium adfectas, ut inter Suethiam & Finlandiam navigantibus non amplius inservirent, quum Christina BERGENSTIERNA, conjux Ammiralii Johannis BERGENSTIERNA non sine magnis suis reficiendas curasset sumtibus, gl. m. R. CAROLO XI gratum adeo hoc obvenit officium, ut datis die 24 Oct. An. 1671 Regiis litteris fundos quosdam in parœcia Lemland ei donaret, ejusque prædiolo, *Haddnås* ibidem sito, annexeret (a). Et præter hos tres pharos quartum suis impensis in remotiori scopolu exstruxit Ammiralius modo nominatus; ejus utilitatem pro ea, qua pollebat, scientia & experientia prævidens. Sed quum hæc turris post aliquot lustra vehementiæ flu-

ctuum

Etiam ac tempestatum succumberet, idem gl. mem.
 Rex ad submissam Collegii Cameræ petitionem datis
 die 8 Mart. An. 1694 gratiosissimis litteris jussit, pha-
 rum hunc publicis quidem exstrui sumtibus, hac ta-
 men conditione, ut proximi accolæ curam conserva-
 tionis ejus in posterum gererent. Ad parœciam Lemland
 nostra ætate tres spectant phari (Båkar), primus qui
 ad orientalem situs est plagam, ex crassioribus confe-
 ctus asseribus, *Lefund* dicitur; ejusdem structuræ est *Låg-
 skårs Båken*, maxime meridionalis & tertius ad oc-
 casum ex lapidibus An. 1744 exstructus, *Nyhamn* ap-
 pellatur, asperis singuli inædificati scopulis, in altitu-
 dinem decem vel duodecim cubitorum supra suam
 elevati basin, cursui navium inter Svetiam & Fin-
 landiam commeantium dirigendo apprime inserviunt. In
 neutro autem ignes aluntur nocturni, raro enim con-
 tingit, ut post medium autumnum ulli hoc navigent
 æquor. Portus præcipui sunt *Rödhamn*, *Flaka* & *Ny-
 hamn*, quos vero navigantes non subeunt nisi adversa
 tempestate compulsi.

(a) Fama constat haud dubia, colonos quosdam Lem-
 landenses ad annum canonem & certas operas pos-
 sessori prædii *Haddnås* præstandas olim fuisse ob-
 strictos; nostro autem ævo ab utroque hoc onere
 sunt immunes.

§. V.

Exigit a me officii ratio, ut plenam quoad fieri
 potest, parœciae Lemland tradam descriptionem; quo-
 circa

circa rem haud ingratam me facturum puto, si de pagis ac prædiis ambitu illius contentis, nonnullas in medium adferam observationes. In antecessum indicare fas est, quod librum descriptionis Terræ Alan-diæ (*Jordebok*) illo antiquorem, qui ex auctoritate publica mense augusto An. 1661 (ni fallor, numerorum enim characteres sunt in initio primæ paginæ serme obliterati) fuit confectus, & quo novus constitutus fuit census (*Skattläggning*), invenerim nullum. Ex hoc autem colligere licet, quod prædia eo tempore, qua suam civilem æstimationem, triplicis in parœcia Lemland fuerint generis: *Vestigalia* (*Skatte*), *Fiscalia* (*Crono*), ac libera (*Frälse*), & quidem qua majorem partem *vestigalia*, unico tantum tunc liberis annumerato, sed cuius fors postmodum in *vestigale* fuit mutata; nostro enim ævo prædia Lemlandensia sunt aut *vestigalia* aut *fiscalia* (a). In hac autem parœcia seorsim spectata sequentes occurunt pagi, numerus nomini appositus indicat quot prædiis quilibet constat pagus: *Bjärtorp Markelag och By* olim 5, nunc 4 gaudet prædiis; *Rörstorp* - - 3; *Bengtsböle* - - 1; *Norrby Markelag och By* - - 6, huic jam innexus est pagus *Björkelund*; nisi quod æditimus suum peculiare heic habeat domicilium. Haud procul a pago *Bengtsböle* est prædium Pastori ecclesiæ in habitacionem ac sustentationem concessum; prædium hoc est separatum (*Enstaka-hemman*), minus commode ædificatum, agris, pratis atque horto instructum. Superiori

riori seculo Pastor loci incolebat unum prædiorum in pago *Rörstorp*. Præterea *Söderby* - - 9; *Västerångå* - - 33; *Vässingsboda* - - 5; *Haddnäs* - - olim 2, nunc vero uno præd (d). Ulterius in recentioribus Rationariis occurserunt *Korsö* (allmännings-holme) & *Stakskårr* 1, nec non tres aliæ insulæ communes (allmännings-holmar) *Pungön*, *Nyan* & *Afkön*,

- (a) Quum nostra adsertio fide documentorum publicorum nitatur, nullam video rationem, qua inductus Cl. TÆRNSTRÖM adfirmare ausit, prædia Lemlandensia esse in universum fiscalia, vid. *Tabulam dissertationi suæ de Alandia priori præfixam*.
- (b) Cel. D. TILLANDER, auctor dissertationis de *Angaris Aboæ habite Parte posteriori* p. 53 existimat, Lembôte promontorium Alandiæ speciatim parœciæ Lemland, pyram, in illo excitatarum, memoriam suo refricare nomine, rationem vocis bôte deducens ex veteri vocabulo Gothico *Vita*, *Bita*, *Bôta*, *scire*, *innotescere*, unde *boeta Steinar* lapides memoriales. Enimvero quum Lembôte sit pagus, non promontorium quoddam, nec ullo constet indicio, pyram quandam heic loci olim fuisse exstructam, qualis nec juxta illud fretum fuit necessaria, haud præter rem colligo, etymologiam istam esse quidem ingeniosam, sed minus genuinam.
- (c) Ad tenorem Rationarii illius antiqui, a nobis commemorati, hujus pagi incolæ sunt conquesti, usum trium insularum (*Holmar*) pago suo adjacentium, sibi fuisse subductum, easque arci Castelholmensi successu temporis factas esse proprias; quorum autem querela, an ex merito facta, ignoro, surdas invenit aures.

(d) Prædium hoc primum inclaruit per Nobilissimam familiam BERGENSTJERNIANAM, nomen Noſtratibus perdilectum. Probabile eſt, prædium hoc, plures & meliores olim habuisse ædes, quam ibi jam conſpi- ciuntur, ruflicæ convenientes ſimplicitati; quamvis illarum nulla nunc occurrant indicia. Cæterum certa inter incolas conſtat traditione, ædes hujus prædii in- habitasse Regem gl. mem. CAROLUM XI, dum An. 1671 alcium venatione, quo Heroico exercitio ad- modum delectabatur, in Alandia per aliquot commo- rabatur dies, de qua ſequentem inveni annotatio- nem, a PALMSKJÖLDIANA, quam ad fert Cl. TÆRN- STRÖM in diſſertatione citat. part priori p. 12 not. f. non nihil diversam. År 1671 den 31 Auguſti af- reſte Konungen, Drottningen, de tvåne Furſteliga Fröknarne, Hofmästerinnan, några af Fruentimbret, Riksmarskalken Gr. GABRIEL OXENSTJERNA, Hr. STEN BJELKE, Gref NILS BRAHE och Hr. UHL- FELDT til Aland uppå Ålg, ſom ſtraxt ſtupade. Den 8 Se- ptember afreſte de därifrån, och den 9 ſeglade de öfver hafvet uti en stor ſtorm, och kommo några dagar derefter til Stockholm. Praſumo etiam, Illu- ſtrissimum Comitem Petrum BRAHE, Gubernatorem Generalem Finlandiæ & Alandiæ conſtitutum, dum mense Septembri An. 1639, rerum per Alandiam or- dinandarum cauſa ibidem conimorabatur, ac venatu Alcium graves fuas ſubinde faliebat curas, opportunum Haddnäſtene hospitium non fuiffe dedignatum. His in medium allatis unicam annexo obſervatiou- culam, ſcilicet quod ad prædium Haddnås etiam- num cernantur rudera horti, olim perquam eximii.

§. VI.

Sicut suam Alandi a Svecis ducunt originem, Alandiaque imperio Svethico perpetim fuit innexa; ita admodum est probabile, utramque gentem communibus sacris tam sub gentilismi tenebris, quam sub Christianæ Religionis luce fuisse addictam, adeoque vel de superstitiosis illius ritibus, vel de hujus initiis speciatim quidquam impræsentiarum differere, opus futurum plane supervacaneum. Templum, rectius ut videtur, Oratorium, cameram enim modice magnitudinis refert (*a*), paulo post introductam Religionem Christianam ex saxis construxerunt incolæ parœciæ Lemlandensis, idemque St. OLAVO (*b*) nuncuparunt, a nostratisbus etjamnum St. Olofs Capell dictum. Hujus in colli ad pagum Lembôte (*c*) adhuc cernuntur rudera, parietibus ferme integris, tecto autem demolito, & magna lapidum congerie residuum impletæ ædificium. Seculi, quo hoc exstructum, vel idem corruere passi sunt incolæ, nulla vel per traditionem ad nos pervenit notitia. Cæterum St. OLAVI nomen Alandis fuit peramabile; quippe cui Templum etjam insulæ Alandiæ Wårdö, parœciæ Sundensi annexæ, dicarunt, ejusque memoriam adhuc refricat provinciale, idemque antiquissimum Alandiæ sigillum.

(*a*) Dimensionem hujus facelli seu oratorii a fratre meo carissimo accepi sequentem: Longitudo ejus est $11\frac{2}{3}$ Uln. Sveth. Latitudo $8\frac{1}{2}$, tecti (Röstets) altitudo $12\frac{2}{3}$; parietum seu muri altitudo $6\frac{1}{2}$; hujusque crassities $1\frac{2}{3}$ Uln.

(b) Indubium puto, OLAVUM, cuius memoriae hoc
scellum fuit dicatum, fuisse Norvegiæ Regem Olavum,
Regis Haraldi filium, ob Religionis Christianæ
propagandæ Zelum, & eximiam, dum viveret, for-
titudinem variasque imperii vicissitudines maxime
inlytum, & post indeptam a papicolis canonizatio-
nem cultu religioso per totam honoratum Scandinaviam.

(c) Quum corpus Regis OLAVI pluribus post cruenta
fata ex traditione Monachorum inclareceret signis
ac prodigiis, a verisimilitudine forte non est alienum,
plebem nimis credulam aquis fontis Bodø, de quo
antea sum locutus, quod in vicinia ædis, tanto Di-
vo dicatae, esset, singularem morbos sanandi vim tri-
buisse; præstantem autem hanc virtutem cum disje-
ctis avitæ superstitionis præstigiis sensim evanuisse.
Dum hic fons, cuius aquæ aliquem ex mineris pro-
dunt saporem, ab accolis haud ita pridem effodie-
batur, in fundo reperti sunt tenues quidam ænei
nummi, sub imperio Reginæ CHRISTINÆ cusi.

§. VII.

Ab hoc delubro recedentes, ad Templum, in quo
incolæ parœciæ Lemland publice sacra peragunt, con-
siderandum, pio properamus studio. Situm hoc est
ad dimidiam circiter milliaris Svecani partem versus
orientem ab antiqua æde, in loco perquam amoeno
ad littus sinus maris ædificatum & a St. BRIGITTA
nominatum. Quamvis nullis constet monumentis,
quo tempore, aut cuius sub auspiciis illud, qua ma-
ximam

ximam partem ex rudibus confectum saxis, sit ex-
structum, probabile tamen est, quod ætas ejus æram
reformatæ per patriam Religionis Christianæ ante-
vertat, quamvis nullæ papismi reliquiæ in eo supersint.
Arctioribus idem olim, quam quibus nunc gaudet, cir-
cumscriebatur terminis; chorum enim suis sumtibus
eidem adjungendum curavit Ammiralius & Regii
Collegii Ammiralitatis Confiliarius Nob. Dominus Jo-
hannes BERGENSTJERNA, de quo illustri viro
eiusque conjugi, quorum insignia sunt in nostram pa-
rœciā merita, nonnulla speciatim postmodum adfe-
ram, anno superioris seculi LXXVI, ut mihi fuit re-
latum. Ædis hujus longitudo est 57, latitudo 17½ &
altitudo 33 uln. Svec. patetque in eam introitus per
tres portas, quarum una occasum, duæ autem meri-
diem spectant. Non multis quidem, quum tenuis fit
plerorumque incolarum conditio, gaudet ornamenti,
nec tamen omnibus destituitur, quin sine jactantiæ cul-
pa profiteri ausim, quod Templum Lemlandense nulli
per Alandiam sit venustate secundum. In Choro, ut
ab hoc descriptionem ordiar, altari ad parietem im-
posita est tabula, in qua depicti cernuntur tres Magi,
ab oriente venientes, & Christo Salvatori recens nato
dona sua supplices offerentes. Ad infimam ejusdem
Tabulæ oram, positæ sunt septem minusculæ statuæ,
ex ligno manu fabrifactæ rudiori, nescio quorum i-
magines referentes, cum inscriptione: *Gudi til åro -*
-- *Johan Clofsson Berg och Kirstin Pärs dotter (a)*

Super eadem tabula muro depicta leguntur verba:
Venite ad me omnes, & dextrorum a tabula: Smaker och ser huru ljuslig Herran är, sinistrorum vero: Såll är den som tröstar på honom. Ad meridionalem hujus chori parietem dormitorium sibi suæque Conjugi ex coëtis lateribus exstruendum curaverat Nobilissimus BERGENSTJERNA; sed quod, dum Templum haud ita pridem reparabatur, fuit demolitum, venustati quippe loci officiens, & lecti horum conjugum ferales, qui olim fuerant duplices, interior ex asseribus quercinis, exterior ex laminis constans cupreis, quæ vero ahenea indumenta Rossi, dum altero hujus seculi decennio Alandiam tenebant, secum, ut relatum accepi, abstulerunt, nunc in alio sepulcro sub ipso depositi sunt altari. E regione suggesti duæ suspensæ sunt tabulæ, quæ continent orationes, quas Rex Augustissimus GUSTAVUS III in comitiis An. 1771 & 1772 ad Regni Ordines habuit. Quatuor etjam in hoc templo sunt Lychnuchi (Ljus-Cronor) ex ori-chaleo consecuti, atque ex forniciis sublimi pendentes, unus in choro, cæteri in æde sacra: quorum major talem habet inscriptionem: *Herrans hus til prydnad och åreminne efter Härvads-Domaren Hans Ersson och Brita Ers dotter af des son Erich Hansson och Hustru Cajsa Ers dotter år 1782.* In altero paulum minori, sed antiquiori, hæc occurrit epigraphe; *Johan Olofsson Berg och Hustru Kirstin Pärs dotter;* reliqui duo Lychnophori inscriptionibus plane carent. Supra Sacrarii

erarii introitum depicta est imago Salvatoris, de cruce pendentis, cui quatuor Evangelistæ adstantes representantur attoniti. Gaudet quoque templum vasis quibusdam argenteis & palliis ferialib[us] sericeis, ad cultum Dei publicum decenter administrandam necessariis. Insuper in hac Æde sunt duæ sellarum series, quarum illa ad dextram xxv, altera ad sinistram xxx constat sedibus: illa a viris, hæc a feminis, dum conciones habentur, occupatur; sed quum illa viros nequaquam caperet, recentiori ævo ad occidentalem templi partem exstructa, simulque non invenuste depicta est superior contabulatio (Svethice Läcktare) IX sedilibus distincta. Addo denique, quod intra templum sit unicus lapis sepulcralis inscriptio-ne, quæ simplicitatem magis auctoris, quam sui prodit seculi, notatus: est autem illa talis: *Pastor i Lemland Herr Mathias Johannis och dess Hustru Brita åro här begrafne anno 1694 --- och vet, at på den sista dagen måste jag med glädje upstå af min graf. --- Den som rör och tilågnar sig min graf, honom dömmer Gud vist til mörkvens haf.*

(a) Strictim monendum, quod quoties horum conjugum in nostra dissertatione injicitur mentio, toties indigitetur BERGENSTJERNA.

§. VIII.

Occidentali Templi hujus parieti extrorsum adjunctum est aedificium turritum, ex lapidibus constru-
ctum,

Etum, in quo duæ campanæ mediocris magnitudinis
 sunt suspensæ, quarum sonoro clangore populus Lem-
 landenfis ad sacra solenniter peragenda convocatur.
 Neutra harum nolarum, quæ disparis sunt magnitu-
 dinis, opere quodam cælato est insignis. Major ea-
 rum adstantibus hanc legendam præbet inscriptionem:
Soli Deo Gloria -- CAROLUS undecimus, Sveciæ Rex
 --- *Fru Christina BERGENSTJERNA, Friherrin-*
na til Haddnäs &c. (a) Liber Baro Lorens CREUTZ,
Toparcha -- Doct. Johannes GEZELIUS, F. F.
Episcop. Aboënsis -- Dom. Matthias Berg, Præpositus
Jomalenfis -- Dom. Matthias Johannis, Pastor in Lem-
land -- Casper Törenström, Lands-Fiscal -- D:nus
Sveno Forsman, Sacellan in Lemland -- Psalmen 132
v. 7. Hans Jacobsson och Mats Andersson, Kyrkovär-
dar -- Gudi til åra och St. Brigitte Moder - Kyrka
uti Lemlands Sockn til prydnad är jag guten i Åbo af
Mäster Mårten Mickelson anno 1691. In minori cam-
pana hæc tantummodo leguntur verha: St. Brigitte
Kyrka. Kyrkoherden Amnorin. Kyrkovårdarne Hans
Pårsön och Matts Mattson, guten i Stockholm af Joh-
han Falsten 1771. Haud vane præsumo, utraque hac
campana antiquiores habuisse nostrum Templum; eu-
jus autem illæ fuerint conditionis, aut quæ earum fa-
ta, me plane fugit. Clauditur denique cœmeterium
muro non exiguae amplitudinis ex collectis grandio-
ribus lapidibus congesto; quocirca in laudem incola-
rum haud erit reticendum, ab his graviter suisce cau-
tum,

tum, ne quæ intra Templum sepelirentur funera, ut mortuorum exhalationes sanitati piorum Dei cultorum non officerent.

(a) An plura ipsa possederit prædia præter illud exiguum Haddnås, vestigalis indolis, me fugit.

§. IX.

Quamuis in sinu Ecclesiæ Lemlandensis nasci non contigerit Nob. Johanni BERGENSTJERNA, vel hujus conjugi Christinæ, Petri filiæ, tantis tamen eam ornarunt muneribus, quanta a benignissimis patronis exspectare fas est. Jubet igitur pietas, ut de utroque aliquid saltem per transennam in medium hac vice proferam. Meum autem non est, vitam illustris hujus viri hisce pagellis enarrare; quum otium mihi in hoc negotio fecerit Abrahamus ALCINIUS Sermone funebri in exsequiis Johannis BERGENSTJERNA Holmiæ anno 1678 a se habito; ex cuius relatione vitam illius concinnavit Johannes GEZELIUS in *Lexico Biographico* p. 159 & seqv. ex quibus scriptis nonnulla in præsentem rem adferam momenta. Ignobili ortus fuit stemmate Heros noster, Patre natus OLAVO Andreæ filio Berg, cive oppidi Nortelgæ & matre Catharina Andreæ filia. Ille vero sicut per naturam impiger & erectæ admodum indolis fuit, ita per arduos egregiorum factorum gradus, nullius patrocinio speciatim adjutus, ad illustria

Ammiralii ac Regiae Ammiralitatis Collegii Consiliarii munera pedentem ac robustis adscendit passibus; Nobilitatisque insignia in suam inferens familiam, Gentilium nomen BERGENSTJERNA adsumpsit. Enimvero quum ex dilectissima sua conjuge nullos suscepserat liberos, nec de sua in Palatum Ordinis Nobilium introductione fuit sollicitus, quamobrem nec hæc familia in Matricula Nobilitatis Svecanæ ab illustri STJERNMANNO consignata & edita occurrit. Floret quidem nostro ævo Nobilissima familia BERGENSTJERNA, sed quæ recentior alii Satori suam debet originem, quod ex nominato colligere licet libro. Quoties quid otii ex militia navali nostro concedebatur Heroi, quale ipsi experto sua raro indulxit strenuitas, toties ad prædiolum suum Haddnäs in parœcia Lemland sito, tanquam ab alto in desideratum se contulit portum, ubi ex suo cubili Neptunum modo placidum, modo ira ingentes voluentem fluctus contemplabatur, exiguo hocce rure magis, quam amplissimo delectatus feudo. Hujus conjugem, insigne sexus sui ornamentum, viduam factam, quæ mariti, a se tenerime delecti, cognomen BERGENSTJERNA, sibi ut hereditatem caducam appropriavit, in matrimonium duxit Dicecseos Aboensis Episcopus &c. Dn. Doctor Johannes GEZELIUS, G.F. ad secunda transiens vota; quum autem ipsa post iunctum sexennii consortium hunc etiam sibi morte exceptum desiderare cogeretur maritum, urbanum effugiens

giens strepitum, ad suum prædium Haddnäs, quo ut molestiæ ac curarum levamine fruebatur, se contulit, ubi sua se involvens virtute, nulli fere per reliquam ætatem, nisi Deo & ecclesiæ Lemlandensi, donis a se iterum iterumque ornatae, nota. In ejus honorem ac memoriam sermonem exsequialem anno 1703 habuit Daniel HAGERT, Pastor ac Præpositus in Finström.

§. X.

Munerum Pastoralium per Alandiam collatio ex gratosissima Regis Augustissimi denominatione in universum pendet. Et quod Ecclesiam Lemlandensem speciatim attinet, quum nec eadem sit numerola nec incolarum conditio lauta, Pastor Ecclesiæ solus conciones publicas & alia negotia sacerdotalia administrare tenetur, in arduo tamen hoc munere ab alio sibi adjuncto Sacerdote plerumque adjutus, sed cui ille salarium præstabit. Optassem equidem, integrum Pastorum Lemlandensium seriem nunc exhibere; sed meum de his inquirendi studium valde fecellit monitorm inopia, qui vero ad nostram pervenerunt notitiam, sunt ordine sequentes:

1:o *GEORGIUS HENRICI*, quem decreto Concilii Upsaliensis anno 1593 habitu subscriptissime legimus.

2:o *MARTINUS BUSCHERUS*.

3:o *ISAACUS BUSCHERUS*, antea Sacellanus in Lumparland.

4:o *MATTHIAS HEDEMORÆUS*, cuius cognomen locum ejus natalem indicat, an. 1657 Pastor Ecclesiæ Lemlandensis constitutus.

5:o *PETRUS RINGIUS* Pastor ibidem 1674.

6:o *MATTHIAS JOHANNIS*, antea Sacellanus in Lumparland, dehinc ad munus Pastoris in Lemland an. 1691 promotus.

7:o *JOHANNIS TORPANDER* Alandus, cuius cognomen indicare videtur, eum humili loco ortum & patre colono minori (Torpare), forte ad prædium Haddnås pertinente, fuisse natum. Ejus educationis ob singularem ingenii vim in eo adhuc puero animadversam, sollicitam egit curam Nob. D:na Christina BERGENSTJERNA. Vir fuit multæ ac præclaræ eruditionis, qui an. 1692 Aboæ in 4:o edidit disputationem de *intellectione increata*, Praefide LUND, & biennio post dissertationem gradualem, cui titulus: *Ratio Sana de captivo Gentilium lumine, sive insufficientia Naturalis Religionis ad salutem, contra insanam Edvardi HERBERTI, Baronis Angli, in 4:o, Praefide RUDEEN*, eodemque An. 1694 die 25 Nov. honores obtinuit Magisteriales, quadriennio ab hinc seu an. 1698 Pastor Lemlandensis fuit constitutus; nec dubito, quin ad hanc sui Alumni promotionem, quantum potuit, contulerit Nob. Christina BERGENSTJERNA; munus

au-

autem hoc, quod in viridi aetate, satis preventus per annum tantummodo spatium administravit.

8:o *Ericus HAMMAR* Pastor an. 1699 designatus.

9:o *Gabriel Andreæ FRONDELIUS*, Austro Finlandus, civis Academicus 1692, edidit an. 1699 Aboæ *Rhabdologiam seu dissertationem de numeratione per virgulas in 8:o Praeside RUDEEN*; & anno sequente dissertationem gradualem in 8:o cui titulus: *Circulus artium, quæ appellantur liberales*, eodem Praeside; quibus aliisque eruditionis speciminibus praestitis, circa finem ejusdem anni Philosophiae Magister sollenniter fuit renunciatus. Deinde Collega Scholæ Cathedralis Aboensis, paulo post Collector ibidem & anno 1706 Pastor Ecclesiæ Lemlandensis constitutus. Incidit hujus aetas in tempus Patriæ turbulentissimum & Alandis, sub truculenti hostis jugo spiritum ægre duecentibus, funestissimum; quo autem decesserit anno me fugit.

10:o *Paulus Danielis MANSNERUS*, Alandus, civis Academicus Aboensis 1694, post pacem almæ Patriæ redditam, Pastor Ecclesiæ in Lemland an. 1721 fuit creatus, quem licet consanguinitatis gradu attingam, fuit enim carissimæ meæ Matris Avus, vitam tamen ejus plene enarrare nequeo, muneri sibi demandato per septendecim, ut opinor, annos præfuit.

11:o *Daniel Pauli MANSNERUS*, Alandus, natus an. 1702, privata usus institutione, donec in studiis

litterarum adeo profecerat, ut An. 1725 civitati Academicæ Aboensi nomen dare posset. Hic autem duabus inclaruit dissertationibus, in publicam emissis lucem: altera *de Cultu Dei externo*, Præside BJOERK-LUND an. 1731, altera *de sapiente Stoicorum*, Præside HASSEL, an. 1732 utraque in 8:o, quibus legitime præstitis, summos in Philosophia honores die 11 Julii st. v. anni proxime memorati conseguebatur. Sacro Ordini an. 173 initiatuſ, & die 25 Novembr. an. 1736 in matrimonium duxit lectissimam virginem, Christianam ROTHOVIAM, Pastoris in Hammarland filiam; atque post Patris carissimi obitum ex concordibus incolarum parœciae Lemlandensis suffragiis, quæ rata esse jussit Rex Clementissimus, die 19 Decembr. an. 1739 pastoris muneri admotus; sed non multo post ob ingruentem vim hostilem solum vertere & in Svetiam se recipere coactus. Postea designatus, qui in synodo an 1746 Aboæ habenda, concionaretur; sed partes sibi injunctas ob insequentem Episcopi morbum & deinceps mortem obire ei non lieuit. Ex vita an. 1765 discessit.

12:o Otto *Johannes AMNORIN*, Viburgensis, natus An. 1721, Gymnasium adolescentis frequentavit Borgoënsse, donec ob navatam litteris operam in numerum civium Academiæ Aboënsis cooptari An. 1740 mereretur. Sacerdotali ad Legionem Aboënsem pedestrem funeturus munere An. 1752 sacris initiebatur.

An.

An. 1754 die 8 Januarii thalami sociam sibi junxit honestissimam Virginem Helenam PALÉEN, civis ac mercatoris Nystadiensis PALÉENI filiam. An. 1759 ex gratiosissimo Regis diplomate Pastor ad Legionem modo memoratam factus, & An. 1767 ex gratia Regis unanimis Lemlandensium votis horum Pastor constitutus, Præpositi decore die 15 Julii An. 1784 ornatus; cui annis ac meritis venerabili Mystæ & a suis parochis impense dilecto, placidam & vegetam omnes ac singuli apprēcamur ætatem.

§. XI.

Sicut incolarum incrementum pro eximio tam Divinæ bonitatis, quam imperii prudenter ac feliciter administrati documento haberi debet; ita præsentis quoque descriptionis ratio postulat, ut designationem natorum, parium matrimoniorum junctorum ac de-natorum in parœcia Lemland his exhibeam pagellis talem, qualem Acta Ecclesiæ nobiscum benevole communicata continent:

Anni	Nati.	Maer. Junct. paria,	Denati.	Anni	Nati.	Matr. Junct. paria,	Denati.	Anni	Nati.	Matr. Junct. paria,	Denati.
1715	6			T.r	91	17	68	1771	39	7	29
1716	1			1744	31	5	12	1772	37	11	40
1717	4			1745	29	2	7	1773	20	10	26
1718	7			1746	24	3	14	1774	36	5	21
1719	9			1747	29	5	23	1775	27	13	23
1720	3			1748	21	2	18	1776	35	5	14
1721	2			1749	23	1	13	1777	55	7	36
1722	12	1		1750	22	2	23	1778	29	4	13
1723	8	3		S:a	270	37	178	1779	26	8	14
1724	5	3	1				1780	34		36	
1725	10	5	1	1751	26	3	13	S:a	338	70	252
1726	14	3	8	1752	18	6	21				
1727	15	7	8	1753	19	7	21	1781	29	7	18
1728	10	3	8	1754	25	9	10	1782	33	5	24
1729	15	11	3	1755	25	8	15	1783	29	3	18
1730	20	16	10	1756	23	1	12	1784	23	4	10
S:a	141	52	39	1757	20	3	24	1785	25	5	27
1731	33	5	22	1758	14	2	9	1786	37	5	31
1732	24	14	8	1759	21	6	16	1787	27	9	29
1733	34	7	14	1760	21	7	14	1788	31	5	13
1734	22	5	13	S:a	212	52	155	1789	21	7	27
1735	37	6	13	1761	24	9	21	1790	26	5	22
1736	29	1	35	1762	13	6	24	S:a	281	55	219
1737	25	7	17	1763	36	3	10				
1738	34	4	17	1764	25	7	49				
1739	30	6	28	1765	27	6	31				
1740	50	7	23	1766	29	8	17				
S:a	298	62	190	1767	30	4	35				
1741	36	9	21	1768	34	10	12				
1742	32	4	27	1769	26	6	23				
1743	23	4	20	1770	34	3	24				
T.r	91	17	68	S:a	278	62	246				

Sed argumenti hujus filum, quod nunc interrumpere
 rerum mearum postulat habitus, propediem, si Deo
 O. M. ita visum fuerit, resumam